

(l. 23. *Obrazik iz kmetov*); Hvaležna solzica cesarju Ferdinandu I. o Njegovim odstopu, in ljubezni iskrica novimu cesarju Francu-Jozefu I., darovani od slovenske mladine (l. 24. *Pesem*) na pr.:

Ferdinandu I.

In glej, Ferdinandu péva
Vsako serce pesem živo,
On svobodniga je dneva
Zarjo vklical osrečljivo.
Oče dobri, ljubeznjivi!
Slavo tudi mi pojémo,
Vnétí tudi mi rečemo
S polnim sercam: Bog Te živi!

Francu Jožefu I.

Angelje naj svéti po pótih Te vódi,
Ljubezen narodov zvezdica Ti bódi,
Ki kaže Ti srečno rešenje 'z nadlóg!
Pretežko je délo, al' sladko plačilo,
Ko hode se v daljnim okrógu glásilo
Osrečeno ljudstvo: „Živi Te Bog!“

Drugo berilo in slovnica

za ljudske šole, izišlo na Dunaji v c. k. založbi šolskih knjig 1879. — Cena 35 kr.

Dasi je o tej novej slovenskej šolskej knjigi že gosp. Brezovnik v „Slov. Nar.“ precej obširno in temeljito pisal, naj se vendar še ob kratkem v „Uč. Tov.“ omeni nekoliko njenih lastnosti.

Težko, da prav težko smo slovenski učitelji pričakovali novih šolskih beril, kajti novi učni čerteži zahtevajo mnogo več in bolj razširjenega poduka na podlagi beril, kakor so obsegala dosedanja, že v minuli dobi spisana berila, zato s toliko večjo radostjo pozdravljamo ravnokar izišlo novo šolsko knjigo, ki se deli v berilo in slovnico. Tvarina je nabrana nekaj iz prejšnjih beril, nekaj pa iz „Cvetnika“, „Verteca“ in iz drugod, mnogo tvarine je predelane in prestavljene iz raznih bukvic in časopisov. Hvale vredno je imenovati, da je pod berilom zapisano tudi ime dotičnega pisatelja; naj otroci že v ljudskej šoli spoznavajo pesnike, pisatelje in druge slavne može, kateri delajo z glavo in s peresom za duševni razvitek in blagor domovine; škoda je le, da tako ni pod vsemi berili. Se vé, da je nekatero berilo od dveh, treh ali še od več pisateljev; v takih slučajih naj bi se na pr. zapisalo J. J. po J. J. predelal ali tudi drugače v tem smislu. Vidi se sicer, da je končno šla vsa tvarina še skozi eno roko, a knjiga se vendar nij še popolnoma znebila posameznosti posameznih pisateljev, njih oblik in izrazov v pisavi, šolska knjiga bi si morala biti v oblikah in izrazih skozi in skozi dosledna.

*Ta knjiga, ki je menda namenjena za tretje in četrto šolsko leto, je jako bogata gradiva, zelo raznoterega v kratkih berilih, v vezanej in nevezanej besedi in se razdeljuje na sledeče oddelke: I. *Povesti, pesmi in pregovori* — skupaj 30 berilnih vaj. II. *Človeško truplo**) jed in*

*) Ali bi ne bilo bolje rečeno človeško „telo“? Dokler človek živi rečemo: človek ima dušo in telo — ne truplo. Kadar pa duša gre iz telesa (ne iz trupla), potem človeško truplo (cadauer) zakopljejo. — Pis.

pijača. To obsega že znano povestico *Kravár 14. beril. vaja. III. Dom.* — V tem oddelku se nahajajo berila: „Hiša“, „Lastovkam“ (pesem iz *Zvona*), „Korist goveje živine“, „Konj“, „Koliko stoji šrebé“, „Ovca“ in druge domače živali, in take, ki se navadno blizu dóma nahajajo bodi si, da so koristne, ali škodljive; cvetlice**) itd., skupaj 26 beril. IV. Polje, gozd in gore. Tu se opisuje pomlad in zopet cvetlice, živali, ki žive navadno na polji in v gozdih, tako tudi nekatere rastline teh krajev, — skupaj 37 beril. V. Nebo in zemlja — obsega 24 beril. VI. Domovina in zgodovina. Ta oddelek obsega največ, 45 beril. Tu se govori nekoliko v obče o domovini, o stanovih, o občini, o kraji in deželi; tem nasledé kratki opisi posameznih krajev Štajerske, Kranjske, Koroške.

Realije, koje smo v prejšnjih berilih največ pogrešali, so tu še kol obilno zastopane.

Gledé zgodovine naj mi bo tu dovoljeno, da izrazim svoje nemerodajno mnenje. Tu se vverstujejo slike stare zgodovine iz gerških in rimskih časov; dasi so na osebah kakor so Solon, Krez, Cir itd. prav lepi značajni upodobljeni, bi se moralo vendar dajati prednost zgodovinskim slikam, katerih dejanje se je veršilo na naši domačej zemlji, katere so v bližnjem dotiki z našimi pradedi, z našo domovino, z našo Avstrijo. Saj nam ne manjka domačih slavnih, skoz in skoz značajnih mož, katere bi si osmelo mogli jemati v izgled in posnemo. — Zgodovina se ima učiti (tudi nazorno) s pomočjo zemljepisja, zgodovinski nauk naj se s zemljepisnim naukom razširja. Kje pa je na tej stopnji mogoče s zgodovinskimi slikami zemljepisje združevati.

Med slovenskim ljudstvom je navada, da osebe, katere posebno s poštovanjem odlikovati hočemo, da óne osebe tudi v tretji osebi vičemo; in ako ravno so se že nekateri poprijeli neke bolj „nobelj“ šege, da otroci starišev ne vičejo, tako tudi stricev, tet itd. ne, se med ljudstvom vendar to nikakor udomačiti noče. No, naša nova knjiga v tem obziru ni popolnoma dosledna, enkrat viče n. pr. str. 16 dejali so oče; v drugo pa tiče n. pr. str. 24 tvoj stari oče pa mora peš hoditi, in str. 25 Milika se spomni, da je teta bolana.

Ne oziraje se na tiskovne pomote, katerih je precej, navajam le nekatera načela, po katerih je knjiga pisana ter nekatere izraze in oblike, katere jej služijo.

Med tem, ko pisatelji slovenski še niso edini v pisavi zaradi polglasnega *e* pred *r^{om}*, naše berilo odločno *e* pred *rom* spušča; za *rom* vendar navadno piše samoglasnik, kjer ga eni pišejo, drugi *no*, a v vsakdanjem govoru se navadno nikoli ne sliši, n. pr. varičnost itd. (*Zvon* n. pr. piše brez *i* — varčnost v tekočem letniku str. 287.) V besedi *varuh*,

**) Knjiga rabi skoz daljši izraz: cvetlica, ne cvetica.

kakor je pisano v dosedanjih naših berilih pa **u** vendar spušča (str. 97.) in piše: varh.

Pri stopnjevanji pridevnikov se pogosto rabi besedica *bolj*, če ravno se da pridevnik popolnoma pravilno stopnjevati. (Str. 98. Dan je najdaljši, noč naj bolj kratka — in še na več drugih krajih.)

Predlog **s** in **sè** se menjava svojevóljno pred *z, s, c, č* in *š*.

Pisava **nj** je v primeri prejšnjim berilom redkejša, n. pr. se piše gnezdo (gnjezdo), nežen, a, o (nježen, a, o) zanka (zanjka) itd. brez **j**, isto tako tudi deležniki terpevno - pretekl. časa glagolov druge verste se pišejo sploh brez **j**, n. pr. pritisnjeni (pritisnjeni), napihnena (napihnjena), pripognen (pripognjen), potuhnen (potuhnjen), obrnena (obrnjena), pogrnena (pogernjena) itd. Tudi pri **l** je **j** sem ter tje izostal (n. pr. str. 87, *V ta namen izkoplejo* —).

Pri osebnem zaimku ženskega spola za tretjo osebo rabi daljšo obliko, kjer se sicer govori in piše navadno krajša n. pr. str. 9. Mala zaloga je nji kmalo pošla (ji je kmalo pošla); str. 47 Sama trava njej ni po volji (Sama trava ji ali jej ni po volji); str. 63 Cvetlice so . . . pa tudi po zimi cvetó nekatere, ako nje obvarujemo mraza itd.

Obliki *ranjki* in *rajni* se povóljno menjate str. 13 — *molila* je za svoje ranjke stariše — str. 22 pa: Še na smertnej postelji so mi rajni oče rekli . . . Tako se tudi v enem in istem berilu menjavate obliki *zeljice* in *zeljice* str. 16.

Oblike *zategadelj*, (str. 18) *alj*, *kolj* (str. 23 in 25) niso najnavadnejše niti v govoru niti v pisavi. Beseda *pot* (der Weg) nam rabi v vseh treh spolih; v množini se vendar najnavadnejše piše in govori srednjega ali moškega spola. Str. 119 — *popravljati pote* in *moste*, — se ne sliši posebno prijetno.

Do sedaj smo imeli po šolskih knjigah in drugih za otroke namenjenih izraz *šivelja*, pozneje že tudi *švelja*, a zdaj smo pa dobili še tretjo obliko *šivilja*. Taka pogosta menjava in brez potrebno predelovanje izrazov in besednih oblik, gotovo več škoduje nego koristi. Čemu s takim novačenjem zmešnjave delati? Naj bi se ena oblika sprejela, in pri tej naj bi se ostalo.

V novo berilo je tudi precej novih in veliko nenavadnih izrazov vzetih; nekateri so celo težko umljivi. Nekateri takšne novejši besede in oblike so: *zamán* (zastonj, brezuspešno), *korun* (krompir), *vojke* (vajeti), *čakáni* (zobje), *kočej* (prasec, pujssek), *kabelj* (škaf, vedrica), *baš* (ravnotakrat), *češče* (pogosto), iz *objesti* in še drugih več. V takih slučajih, če se že jemlje nenavadni izraz, kateri se nahaja skoraj edino le v besednjakih, in še tu zavzima komaj drugo ali tretje mesto, a v vsakdanjem govoru in pisavi se ne nahaja, bilo bi potrebno, da se mu pridene tudi navadni, rabljivi izraz, kar pa novo berilo z jako malo izjemo opušča pojasniti.

V nekaterih berilih (posebno v prirodopisu živalstva) je jezik precej terd in izrazi težko umljiv. — Puran brusi razprte perutnice po tleh. Kri mu sili v glavo; glasno kavdrajoč nosi se mastito . . . Tukaj se dvojini ne daje njeno mesto, tudi nenavadni izrazi bi se morali pojasnjevati. — V berilu 52. se pravi: Pes je bolj podnevna žival — če pomislimo, da nam pes posebno po noči čuje in naše imetje varuje, bi ta stavek slobodno izpustili. — Sneg pada v plahiticah (ali bi ne bilo bolje rečeno v kosmičih?) — Od teh divjih ljudi je šel velik strah itd. To se mi ne zdi dobro rečeno, kakor tudi to ne: Zato drže ščuke v posebnih ribnikih. Ali ni tu nemška beseda v slovenski obleki? V berilu „ovca“ se bere: Kokoš brani piščeta; ovca pa se ne upa postaviti se v bran za svoje jagnje. Ta terditev je enmalo pretirana, ni popolnoma resnična. Če ima ovca jagnje, se sicer plaho ozira po sovražniku, a se odločno zakada v psa, če ji preblizo pride. — V berilu „gos“ pravi: Gos ljubi vodo, v kateri plava in roní. Zadnja beseda bi potrebovala pojasnila. — V berilu „konj“ se pravi: Ko (konj) začuje stanoviti glas . . . Beseda stanoviti nikakor tu ni na svojem mestu. — Nekoliko nižje pa pravi: tudi meso (konjsko) je užitno, če tudi ljudje za nje ne marajo posebno. — Takšnih in enakih težko umljivih stavkov in izrazov se v knjigi nahaja precej.

V pridjanej slovnici, o kateri pa morda pozneje enkrat kako besedo, se rabi samostavnik otrok srednjega spola, kakor se tu in tam tudi govori — str. 162. Otrok se je opekló. Jabelko se jemlje v ženskem spolu n. pr. Jabelka je rudečelična str. 161.

Vse tu navedene in druge ne omenjene malenkosti vendar veljavo skupnega dela ne zmanjšujejo. Knjiga je pripoznave vredna in slovenski učitelji bodo izdajatelju hvaležni. — Vendar bi bilo želeli, da bi se tiskovni pogreški in druge neprilichnosti popravile, predno se knjiga v razprodajo dá, da potem dobomo čitanko brez pogreškov, v lepem gladkem in slovnisko - pravilnem jeziku.

V. J.

O porabi berilnih knjig na ljudskih šolah gledé spisja.

(Konec.)

V II. razredu dobe učenci v roke knjigo ki se glasi: „Pervo berilo in slovnica“. Kar se berila samega na sebi tiče, obseza jako malo pripravne tvarine za spisje in učitelj je primoran po svoji previdnosti za ta razred in otroškemu umu pripravljene tvarine preskerbeti, da otroci na podlagi tvarine, ki so jo v I. razredu prebavili, v tej stroki nadaljujejo in višje stopajo. Mnogo več gradiva pa ponuja, na koncu berila pridjana slovnica, za ta uk. Pa s tem gradivom se še le tedaj mora pričeti, ko so otroci že nekoliko pojmov o slovnici dobili. Do tega časa naj bi pa